

วิเคราะห์รูปแบบของการแก้ไขปัญหาลิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะ
และปณัตติวัชชะในพระวินัยปิฎก*

AN ANALYTICAL STUDY OF THE PATTERN OF RESOLVING THE PROBLEMS
OF THE SECULAR AND PANNATTI RULES IN THE VINAYA PITAKA

พระเทพวชิรคุณ¹, * อธิเทพ ผาธา², ธัญญาภาวี ชัยประภา³,
พาหุรัตน์ คงเมือง ทัยสุวรรณ⁴, วาสนา รุ่งอนุรักษ์⁵

Phra Thep Wachirakun¹, Athitthep Phatha², Thananyaphawi Chaiprapa³

Pahurat Kongmuang Thaisuwan⁴, Wasana Runganurak⁵

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย,^{1,3} ประเทศไทย

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,² ประเทศไทย

กระทรวงสาธารณสุข⁴ โรงเรียนปทุมเทพวิทยาคาร,⁵ ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkhai Campus,^{1,3} Thailand

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,² Thailand

Ministry of Public Health⁴ Pathumthepwittayakarn School,⁵ Thailand

*Corresponding Author, Email: phatha121415@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาลิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะ และปณัตติวัชชะในพระวินัยปิฎก (2) เพื่อศึกษารูปแบบของการแก้ไขปัญหาลิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะ และปณัตติวัชชะในพระวินัยปิฎก (3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบของการแก้ไขปัญหาลิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะและปณัตติวัชชะในพระวินัยปิฎกโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลทั้งจาก คัมภีร์ปฐมภูมิ และทุติยภูมิ รวมทั้งข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นนำมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ และนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) ลิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะคือ อาบัติที่เป็นโทษทางโลกอันเนื่องมาจากการล่วงละเมิดลิกขาบทที่เป็นไปด้วยอกุศลจิตหรือมีเจตนาที่เป็นอกุศล (2) ปณัตติวัชชะ คือ อาบัติที่มีผู้กระทำความผิดแล้วไม่มีโทษกับชาวบ้าน แต่มีโทษกับเฉพาะสงฆ์คือผิดพระวินัยโดยตรง (2) รูปแบบของการแก้ไขปัญหาลิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะ และปณัตติวัชชะนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบหลักก็คือ (1) รูปแบบการแก้ไขแบบปกติ คือปรับอาบัติตามที่ผู้กระทำความผิดสารภาพ (2) รูปแบบการแก้ไขแบบไม่ปกติ คือการที่มีการละเมิดอาบัติแต่ไม่ได้รับการร่วมมือจากผู้กระทำความผิด พระวินัยปิฎกก็มีการดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นด้วยวิธีการที่เรียกว่า “อธิกรณสมณะ 7” (3) เมื่อนำรูปแบบการแก้ไข

ปัญหาการละเมิดสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะและปณัตติวัชชะจะพบว่ากรอบการแก้ไขปัญหายุคสมัยพุทธกาลนั้นมีความชัดเจน แต่เมื่อนำมาพิจารณากับสมัยปัจจุบันที่มีพัฒนาการหารูปแบบในการจัดการกับปัญหาการละเมิดสิกขาบทแตกต่างไปจากสมัยพุทธกาลมาก

คำสำคัญ: พระวินัยปิฎก, โลกวัชชะ, ปณัตติวัชชะ, รูปแบบการแก้ไขปัญหา

Abstract

This research article aims to 1) study the rules of discipline (sikkhāpāda) categorized as Lokavajja and Paññattivajja in the Vinaya Pitaka 2) examine the patterns of resolving issues related to the transgression of these sikkhāpāda and 3) analyze the patterns of problem-solving concerning the Lokavajja and Paññattivajja rules within the Vinaya Pitaka. This study employs a qualitative research methodology, utilizing primary sources the Vinaya Pitaka and secondary sources including commentaries (Atthakathā), sub-commentaries (Tīkā and Anuṭṭikā), academic works, research papers, and other relevant documents. The collected data were synthesized, analyzed, and presented through a descriptive and inductive analytic approach.

The research findings reveal that 1) Lokavajja refers to offenses considered blameworthy by the world, arising from immoral intentions, such as those involving acts of killing, stealing, or sexual misconduct. In contrast, Paññattivajja refers to offenses that do not cause harm to laypeople but are regarded as transgressions of the monastic code, being strictly offenses against the Vinaya itself. 2) The resolution of these transgressions can be categorized into two principal patterns: (1) Normal procedures, in which the offender confesses and undergoes expiation according to the rules; and (2) Exceptional procedures, which apply when the offender refuses to cooperate. In such cases, the Vinaya Pitaka prescribes a conflict-resolution framework known as the seven methods of settling disputes. 3) When comparing these traditional frameworks with modern contexts, the study finds that the disciplinary resolutions in the Buddha's time were systematic and well-defined. However, in the contemporary Sangha, the approaches to handling disciplinary violations have evolved considerably, reflecting changes in monastic administration and social conditions.

Keywords: Vinaya Pitaka, Lokavajja, Pannattivajja, problem-solving model.

บทนำ

ในการก่อตั้งองค์กรที่เรียกว่าพระพุทธศาสนาของพระพุทธองค์นั้น ถือว่าเป็นเรื่องที่มีรากฐานอยู่บนพื้นฐานของการ (1) แสดงธรรมแก่ผู้ที่มีศรัทธาที่เข้ามาเพื่อหาคำตอบให้กับชีวิต (2) เมื่อผู้ที่เข้าฟังธรรมแล้วเกิดความเลื่อมใสศรัทธา และต้องการเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ก็ทรงจัดการกำหนดรูปแบบของการบวชให้ ซึ่งก็เป็นไปตามกรอบของความจำเป็นของการบวชในแต่ละประเภท (3) เมื่อมีผู้ที่มีศรัทธาและเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนามากขึ้น จำนวนผู้ที่บวชแล้วบรรลุนิพพานสูงขึ้นกับผู้เข้ามาบวชแล้ว ยังเป็นปุถุชนอยู่ เกิดความลักลั่นคือ มีจำนวนที่ไม่เท่ากัน คือมีจำนวนพระอริยบุคคลน้อยกว่าปุถุชน ทำให้สังคมภายในสงฆ์หรือสังฆะนั้น เกิดความวุ่นวายเนื่องจากการประพฤติผิดของบรรดาพระภิกษุปุถุชนเพิ่มมากขึ้น เมื่อมีการประพฤติผิดหลักของพระธรรมคือคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ เป็นผลทำให้พระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นมา (วิ.ม. (ไทย) , 4/1-63/1-79) โดยจุดมุ่งหมายของการใช้วินัย คือป้องกันไม่ให้เป็นคนเหี้ยมโหด ได้แก่ ข้อห้ามเกี่ยวกับการฆ่า หรือการเบียดเบียนคนอื่น เพื่อป้องกันความลงโลกเลี้ยวซีพ เพื่อป้องกันความดุร้าย ประพฤติเลวทรามเป็นต้น (วิ.ม.(บาลี), 1/39/ 24-25) ในการบัญญัติพระวินัย พระพุทธองค์ทรงเล็งเห็นประโยชน์ ให้เกิดกับปัจเจกชนและสังคมอยู่ 3 ระดับ คือ (1) มุ่งประโยชน์แก่สังคม (สังฆะ) (2) มุ่งประโยชน์แก่บุคคล (3) มุ่งประโยชน์แก่พระสังฆธรรม อันเป็นธรรมชาติของโลกและชีวิตที่อยู่ภายในโลกนี้ (วิ.อ.(บาลี) , 1/39/236-237)

สิกขาบทที่ทรงบัญญัติ เป็นพระวินัยนั้น ก็เพื่อที่จะเป็นกรอบในการฝึกหัด กาย วาจา และเพื่อป้องกันไม่ให้ภิกษุสงฆ์ประพฤติเสียหาย ซึ่งถ้าหากภิกษุสงฆ์ล่วงละเมิดก็จะมีคามผิดตามโทษานุโทษ โทษที่ภิกษุสงฆ์ผู้กระทำความผิดได้รับนั้น บางเรื่องมีโทษเฉพาะทางพระวินัย เช่น สิกขาบทว่าด้วยการเสพเมถุนธรรม ซึ่งแม้สตรีสมยอมก็มีโทษทางพระวินัย (วิ.ม.(ไทย) , 1/44/32) ในส่วนทางโลก ชายหญิงมีเพศสัมพันธ์กันด้วยความสมยอม ไม่ผิดกฎหมาย นอกจากฝ่ายหญิงอายุยังไม่บรรลุนิติภาวะเท่านั้น ซึ่งแม้ชายจะมีความผิดที่ไม่ถึงกับถูกประหารชีวิต เพราะฝ่ายหญิงยินยอม ส่วนภิกษุเสพเมถุนธรรมกับหญิงที่ยินยอม มีโทษถึงขาดจากความเป็นภิกษุ เท่ากับถูกประหารชีวิต (วิ.ม.(ไทย) , 1/44/32) บางเรื่องมีโทษทั้งทางพระวินัยและโทษตามกฎหมายบ้านเมืองทางโลกด้วย เช่น สิกขาบทว่าด้วยการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ (วิ.ม.(ไทย) , 1/89/78-79) โดยสรุปอาบัติหรือข้อที่เป็นสิ่งที่ทรงกำหนดโทษเอาไว้ที่เรียกว่า อาบัติซึ่งมีอยู่ 2 ประเภทคือ (1) อาบัติหนัก ได้แก่ อาบัติปาราชิก และอาบัติสังฆาติเสส ซึ่งอาบัติหนักนี้ มีโทษตั้งแต่หมดความเป็นพระ จนถึงมีโทษที่จะต้องอยู่ปริวาสกรรม (2) อาบัติเบา หรืออาบัติเล็กน้อย ได้แก่ อุลลัจจัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฏ ทุพภาษิต เมื่อภิกษุต้องเข้าแล้วจะต้องแสดงคืนต่อบุคคลหรือคณะบุคคลก็ได้

ในอาบัติทั้ง 2 ประเภทนั้น อาบัติหนักจัดเป็นอาบัติที่ต้องการลงโทษผู้ล่วงละเมิดไม่ให้เป็นอย่างยิ่งยวด เรียกรการละเมิดอาบัติหมวดนี้ว่าเป็นสลวิบัติ ส่วนอาบัติเบาเป็นโทษที่เกี่ยวข้องกับมารยาทหรือเป็นโทษที่ป้องกันความเป็นคนโหดร้าย เรียกว่าเป็นอาจารย์วิบัติ (วิ.ป. (บาลี), 8/324/272-273; วิ.ป. (ไทย), 8/324/454) จะเห็นได้ว่า การที่จะออกจากอาบัติได้จะต้องมีวิธีการ ซึ่งพระวินัยได้กำหนดไว้คือ

(1) ถ้าเป็นอาบัติหนักได้แก่ปาราชิก จะต้องสละสมณเพศ คือสึกอย่างเดียวจึงจะพ้น (2) ถ้าเป็นอาบัติสังฆาทิเสส จะต้องประพฤติวัตรอยู่ปริวาสและให้สงฆ์สวดมานัต ประพฤติวัตร 6 ราตรี ก่อน เมื่อสงฆ์ให้อภัยท่านจึงจะถือว่าออกจากอาบัติได้ และถ้าเป็นอาบัติเล็กน้อย จะแสดงต่อสงฆ์หรือบุคคลคณะบุคคลก็พ้นได้ หรือจะสรุปราย ๆ การออกอาบัตินั้นคือ (1) ออกด้วยกาย (2) ออกด้วยวาจา และ (3) ออกด้วยกายและวาจา (วิ.ป. (บาลี), 8/322/260-261; วิ.ป. (ไทย), 8/322/433) หรือ (1) ออกในท่ามกลางสงฆ์ได้แก่ อาบัติ ปาราชิก สังฆาทิเสส (2) ออกในท่ามกลางคณะ ได้แก่ อาบัตินิสัคยปาจิตตีย์ หรือปาจิตตีย์ (3) ออกในท่ามกลางบุคคล ได้แก่ อาบัติเล็กน้อย อื่น ๆ (วิ.ป (บาลี), 8/322/258-262; วิ.ป. (ไทย), 8/322/422) เป็นต้น

อนึ่ง ในอาบัติทั้ง 7 กองนั้น หากพิจารณาจากกรอบของ “โทษ” ที่เกิดก็จะพบว่า สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทก็คือ (1) โลกวัชชะ หมายถึง อาบัติที่เป็นโทษทางโลก คือคนสามัญที่มีใช้ภิกษุทำเข้า ก็เป็นความผิดความเสียหาย เช่น โจรกรรม ข่มขืน ทุบตีกัน ต่อกัน เป็นต้น บางทีว่าเป็นข้อเสียหายที่ชาวโลกเขาติเตียน ถือว่าไม่เหมาะสมกับสมณะ เช่น ต้มสุรา เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561) (2) ปณณัตติวัชชะ อาบัติที่เป็นโทษทางพระบัญญัติ คือคนสามัญทำเข้าไม่เป็นความผิดความเสียหาย เป็นความผิดเฉพาะแก่ภิกษุ โดยฐานละเมิดพระบัญญัติ เช่น ฉันทอาหารในเวลาวิกาล ขุดดิน ใช้จีวรที่ไม่ได้พินทุ นังนอนบนเตียงตั้งที่ไม่ได้ตรึงเท้าให้แน่น เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2564)

สำหรับคำว่า อาบัติที่เป็นโลกวัชชะ กับ อาบัติที่เป็นปณณัตติวัชชะ สองคำนี้เป็นศัพท์บัญญัติทางพระวินัย ผู้ศึกษาส่วนมากมักไม่เข้าใจ หรือเข้าใจคลาดเคลื่อนจากความหมายที่ถูกต้อง เช่น เข้าใจว่า โลกวัชชะ ความผิดที่ชาวโลกติเตียน ปณณัตติวัชชะ ความผิดตามพระวินัยบัญญัติไว้ การให้ความหมายเพียงเท่านี้ไม่เพียงพอ โลกวัชชะ มีความกว้างกว่าความผิดที่ชาวโลกติเตียน มันรวมถึงความผิดที่มีโทษทางโลก การกระทำใดก็ตามที่คนทั่วไปแม้มิใช่พระภิกษุทำมีความผิด การกระทำนั้นทุกอย่าง เป็นโลกวัชชะ ความผิดเป็นสากล ที่คนทุกชาติทุกคนเห็นตรงกันว่า เป็นสิ่งต้องห้าม ใครฝ่าฝืนถูกลงโทษตามลักษณะของความผิดนั้น ๆ (สนิท ศรีสำแดง, 2547)

ดังนั้น เมื่อจะพิจารณาให้เห็นตามความจริงก็จะพบว่า คำว่า โลกวัชชะ แปลว่า โทษทางโลก ความผิดแก่ชาวโลก หมายถึง อุกุศลกรรมบถทางที่นำไปสู่ความชั่ว สิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะนั้น ไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ เมื่อล่วงละเมิดแล้วย่อมมีความผิดทั้งสิ้น เพราะเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมทั่วไป เกิดจากจิตที่เป็นอกุศล เช่น การพูดเท็จ การดื่มสุราและเมรัย การทำลายชีวิตสัตว์ ส่วนคำว่า ปณณัตติวัชชะ แปลว่า โทษทางพระบัญญัติ ความผิดตามพระบัญญัติ สิกขาบทที่เป็นปณณัตติวัชชะนั้น พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุสงฆ์ ปรับโทษแก่ภิกษุที่ล่วงละเมิด ไม่ปรับโทษแก่คฤหัสถ์ เช่น การฉันทอาหารในเวลาวิกาล การพราภของเขียว การเล่นน้ำ ปรับโทษแก่ภิกษุเท่านั้น แต่ไม่ปรับโทษคฤหัสถ์ (วิ.ม.อ.(บาลี), 1/42/239; มลีนท.ฎีกา. (บาลี), 213-214)

อย่างไรก็ตาม ปัญหาการละเมิดสิทธิขาทในสมัยปัจจุบันมีความซับซ้อนมากขึ้น เพราะเกี่ยวข้องกับทั้งมิติทางศาสนา กฎหมาย และสังคม การศึกษารูปแบบการแก้ไขปัญหาลิขาททั้งสองประเภท จึงมีความสำคัญในการทำควมเข้าใจโครงสร้างของพระวินัย และหาทางประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทคณะสงฆ์ไทย แร่งบันดาลใจในการวิจัย มาจากความต้องการเห็นการบังคับใช้พระวินัยอย่างมีประสิทธิภาพในยุคปัจจุบัน และการพัฒนาแนวทางเชิงระบบสำหรับการจัดการปัญหาในคณะสงฆ์ ผลของการวิจัยคาดว่าจะเป็ประโยชน์ต่อการศึกษพระวินัย การบริหารคณะสงฆ์ และการปลูกฝังความเข้าใจแก่ชาวพุทธร่วมสมัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลิขาทที่เป็นโลกวัชชะและปณัตติวัชชะในพระวินัยปิฎก
2. เพื่อศึกษารูปแบบของการแก้ไขปัญหาลิขาทที่เป็นโลกวัชชะและปณัตติวัชชะในพระวินัยปิฎก
3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบของการแก้ไขปัญหาลิขาทที่เป็นโลกวัชชะและปณัตติวัชชะในพระวินัยปิฎก

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการวิจัย เน้นการศึกษวิเคราะห์เอกสาร โดยมีลำดับการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกรอบการวิจัย ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตและทิศทางของการศึกษา โดยยึดตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้เป็นหลัก เพื่อให้การดำเนินงานมีความชัดเจนและเป็นระบบ โดยมีการกำหนดประเด็นและคำถามวิจัยที่ครอบคลุมเนื้อหาหลัก 4 ด้านสำคัญ ได้แก่

1. การศึกษาเนื้อหาสาระของสิขาท วิเคราะห์โครงสร้าง ความหมาย และประเภทของสิขาทในพระวินัยปิฎก โดยเน้นสิขาทที่มีความเกี่ยวข้องกับการปกครองสงฆ์ และมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยภายในคณะสงฆ์ในอดีตและปัจจุบัน
2. การศึกษาเกี่ยวกับอาบัติและอธิกรณ์ ศึกษาความหมาย ประเภท และความแตกต่างของอาบัติ และอธิกรณ์ ตลอดจนบทบาทของอธิกรณ์ในการเป็น "กลุ่มปัญหา" ที่เกิดขึ้นในคณะสงฆ์ ซึ่งต้องมีการชำระหรือแก้ไขตามพระวินัย โดยอาศัยหลักอธิกรณ์สมณะเป็นกลไกในการดำเนินการ
3. การพิจารณาลักษณะของสิขาทที่เป็นโลกวัชชะและปณัตติวัชชะ จำแนกประเภทของสิขาททั้งสองตามเกณฑ์ของพระวินัย พร้อมวิเคราะห์เจตนารมณ์ในการบัญญัติ และผลกระทบที่เกิดจากการละเมิดสิขาททั้งสองประเภท ทั้งในด้านสงฆ์ภายในและสังคมภายนอก

4. การวิเคราะห์รูปแบบการแก้ไขปัญหตามพระวินัย ศึกษารูปแบบ วิธีการ และกระบวนการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิกขาบทโดยอาศัยหลักอภิรณสมถะ 7 ว่ามีความสัมพันธ์และความเหมาะสมกับลักษณะของสิกขาบทแต่ละประเภทอย่างไร ตลอดจนวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการนำแนวทางดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับบริบทของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

ทั้งนี้ การกำหนดกรอบการวิจัยได้ดำเนินการควบคู่กับการพิจารณาเอกสารทางพระพุทธศาสนา พระไตรปิฎก อรรถกถา และผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้กรอบการศึกษาที่ชัดเจน มีทิศทาง และครอบคลุมประเด็นสำคัญอย่างรอบด้าน

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมข้อมูล ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะและปณณตติวัชชะในพระวินัยปิฎก เล่มที่ 1,2,4,6,8 ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) รวบรวมข้อมูลจากอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา หนังสือ บทความ เอกสารเชิงวิชาการ งานวิจัย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย โดยใช้คำสำคัญคือ สิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะและปณณตติวัชชะในพระวินัยปิฎก เป็นต้น เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อมูลในการศึกษา สอนเอกสารอื่น ๆ เช่น วิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์สิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะและปณณตติวัชชะใน ภิกขุปาติโมกข์ (พระอภินันท์ เหมโก (ตีทอง), 2551) และบทความเรื่อง โลกวัชชะกับการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุ (อัญชลี ปิยปัญญาวงศ์โลก, 2566) บทความเรื่อง การศึกษาพระวินัยของพระสงฆ์เถรวาท (ปณณตติวัชชะ) กับ บทบัญญัติว่าด้วยโลกติเตียน (โลกวัชชะ) (พระครูภาวนาปัจฉินตเขต (เสรี ม่วงสาลี), 2566) บทความเรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะของพระสงฆ์เถรวาทในประเทศไทย (พระมหาณัฐวุฒิ ธีรธมโม, พระมหาวิโรจน์ คุตตวิโร, 2564) และหนังสือเรื่อง วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2561) เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์เนื้อหาของสิกขาบทที่เป็น โลกวัชชะ (สิกขาบทที่สังคมตำหนิ) และปณณตติวัชชะ (สิกขาบทที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ แม้สังคมทั่วไปไม่ถือว่าเป็นความผิด) โดยพิจารณาทั้งด้านโครงสร้าง ความเหมือนและความต่างของสิกขาบททั้งสองประเภทในเชิงเนื้อหา แนวคิด และวัตถุประสงค์ในการบัญญัติ การวิเคราะห์ครอบคลุมถึง ป่อเกิดของสิกขาบทแต่ละประเภท ความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมภิกษุในบริบทพุทธกาล ผลกระทบที่มีต่อการดำเนินชีวิตในหมู่สงฆ์ และผลสะท้อนต่อสังคมชาวบ้าน ทั้งในด้านศีลธรรม การยอมรับของสังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน นอกจากนี้ยังพิจารณาถึง การประยุกต์ใช้ในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน ว่าสิกขาบทใดมีความสำคัญในการกำกับพฤติกรรมพระภิกษุในยุคใหม่ และสิกขาบทใดควรมีการให้ความรู้หรือเน้นย้ำเพื่อสร้างความเข้าใจแก่สังคมร่วมสมัย

ขั้นตอนที่ 4 การสังเคราะห์ผลการวิจัย รวบรวมและสังเคราะห์ผลจากการวิเคราะห์ในขั้นตอนก่อนหน้า เพื่อจัดทำข้อสรุปเชิงระบบ โดยเน้นทั้งในมิติ ทฤษฎี (เช่น แนวคิดเรื่องโลกวัชชะ – ปณณตติวัชชะ, ความยืดหยุ่นของพระวินัย) และมิติเชิงปฏิบัติ (เช่น การบังคับใช้ในปัจจุบัน, แนว

ทางแก้ไขเมื่อละเมิด) การสังเคราะห์จะชี้ให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาและแนวทางการแก้ไข ด้วยอธิรณสมณะ เช่น การเลือกวิธีระงับอธิกรณ์ที่เหมาะสมกับสิกขาบทแต่ละประเภท พร้อมทั้งจัดทำ ข้อเสนอแนะเพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารคณะสงฆ์ได้จริง รวมถึงใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารกับสังคม เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกระบวนการภายในพระธรรมวินัย

ขั้นตอนที่ 5 การนำเสนอผลการวิจัย จัดทำรายงานผลการวิจัยในรูปแบบที่เป็นระบบ แบ่งประเด็นชัดเจนตามวัตถุประสงค์การศึกษา พร้อมอ้างอิงข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ อย่างเป็นทางการ และเหมาะสมทางวิชาการ ทั้งจากพระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยจะถูกจัดเรียงในลำดับที่เหมาะสม ตั้งแต่บทนำ สารสำคัญของสิกขาบท กระบวนการแก้ไข ปัญหา การวิเคราะห์ และข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งนำเสนอในรูปแบบที่ผู้สนใจสามารถเข้าถึง เข้าใจ และนำไปประยุกต์ใช้ได้ ทั้งในภาคการศึกษา การบริหารคณะสงฆ์ และภาคสังคมทั่วไป

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์สรุปได้ดังนี้

การศึกษาสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะและปณัตติวัชชะในพระวินัยปิฎก พบว่า สิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะและปณัตติวัชชะนั้นก็คือ (1) อาบัติที่เป็นโทษทางโลกอันเนื่องมาจากการล่วงละเมิด สิกขาบท ที่เป็นไปด้วยอกุศลจิตหรือมีเจตนาที่เป็นอกุศลทำลงไปแล้วก่อให้เกิดผล 3 ประการก็คือ (1) สงฆ์ติเตียน (2) ชาวบ้านติเตียน (3) ทั้งสงฆ์และชาวบ้านติเตียน เนื่องจากการกระทำนั้น แม้ไม่ผิดพระวินัยแต่มันก็ยังเป็นการผิดต่อจารีตและกฎหมายของสังคมด้วย เช่น การเสพเมณูกับสตรี การลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นเกิน 5 มาสก เป็นต้น ทางโลกก็ปรับโทษเอาไว้สูงสุด ดังนั้น เมื่อเทียบกับพระวินัยแล้ว ก็จำเป็นต้องมีการกำหนดโทษเอาไว้ คือ จัดว่าเป็นอาบัติประเภท “โลกวัชชะ” (2) อาบัติที่มีผู้กระทำความผิดแล้วไม่มีโทษกับชาวบ้าน แต่มีโทษกับเฉพาะสงฆ์คือผิดพระวินัยโดยตรง อาบัติประเภทนี้เรียกว่า “ปณัตติวัชชะ” ซึ่งอาบัติ 7 กองในพระวินัยปิฎกนั้นจัดได้เป็น 3 กลุ่ม คือ (1) โลกวัชชะอย่างเดียว (2) ปณัตติวัชชะอย่างเดียว และ (3) เป็นทั้งโลกวัชชะและปณัตติวัชชะไปพร้อมกัน

ศึกษารูปแบบของการแก้ไขปัญหาสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะและปณัตติวัชชะในพระวินัยปิฎก พบว่า สำหรับรูปแบบของการแก้ไขปัญหาละเมิดสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะ และปณัตติวัชชะนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบหลักก็คือ

1) รูปแบบการแก้ไขแบบปกติ คือ แบ่งตามประเภทของอาบัติหรือสิกขาบท คือ (1) ครุกาบัติ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

(1) อาบัติปาราชิก เป็นการให้ลาสิกขาเพราะหมดความเป็นพระแล้ว

(2) อาบัติสังฆาทิเสส แก้ไขโดยการ จะต้องประพฤติวัตรที่เรียกว่า มานัตติ ซึ่งแปลว่า นับ 6 ราตรี จากนั้นสงฆ์จึงสวดระงับอาบัติเรียกว่า อัปภาณ แปลว่า เรียกเข้าหมู่ คือถ้าไม่มีการปกปิดอาบัติไว้จะต้องประพฤติวัตรก่อน 6 วัน 6 คืน แต่ถ้าปกปิดอาบัติไว้เท่าใด ก็ต้องประพฤติวัตรตามวันที่

ต้องอาบัติ เรียกว่า การอยู่ปริวาส แปลว่า อยู่ใช้ จากนั้นจึงประพติมานัต 6 วัน 6 คืน แต่ถ้าในช่วงที่อยู่ปริวาสหรือขอมานัต 6 ราตรีนี้อภิกขุรูปนั้นออกไปล่วงละเมิดอาบัติอีกในขณะที่สงฆ์ (4 รูป) ยังไม่ได้ให้อัฎฐาณ คือการสวดประกาศเรียกเข้าหมู่ จะต้องกลับไปประพติมานัตใหม่อีก 6 ราตรี้ ซึ่งกรณีนี้เรียกว่า ปฏิกัสนา คือการชักเข้าหาอาบัติเดิม โดยขั้นตอนนี้ผู้ต้องอาบัติจะต้องหาพระภิกษุถึง 20 รูปมาสวดประกาศรับรองจึงจะเสร็จลุล่วงไปได้

2) รูปแบบการแก้ไขแบบไม่ปกติ คือการที่มีการละเมิดอาบัติ แต่ไม่ได้รับการร่วมมือจากผู้กระทำผิด พระวินัยปิฎกก็มีการดำเนินการแก้ไขปัญหานั้น ด้วยวิธีการที่เรียกว่า “อธิกรณสมณะ 7” ซึ่งสามารถแก้ไขได้โดยใช้วิธีการทั้ง 7 แก้ไขปัญหาอธิกรณที่เกิดขึ้นในสงฆ์ 4 ชนิดคือ วิวาทาธิกรณ อนุปัตตาธิกรณ อาปัตตาธิกรณ และกิจจาธิกรณ โดยอธิกรณสมณะ 7 ก็ได้แก่ ทั้งหมด 7 ประการ คือ

(1) สัมมุขาวินัย คำว่า สัมมุขาวินัย หมายถึง ระเบียบอันพึงทำในที่พร้อมหน้า, วิธีระงับต่อหน้าได้แก่ การระงับอธิกรณในที่พร้อมหน้าวัตถุหรือบุคคล เหตุการณ์

(2) สติวินัย คำว่า สติวินัย หมายถึง วิธีระงับอนุวาทาธิกรณที่ยกเอาสติเป็นหลัก ได้แก่ กิริยาที่สงฆ์สวดประกาศรับรู้ร่วมกันว่า พระอรหันต์เป็นผู้มีสติสมบูรณ์ เพื่อระงับอนุวาทาธิกรณ ในกรณีที่มีผู้โจทก์ท่านด้วยศีลวิบัติ

(3) อมูหวินัย คำว่า อมูหวินัย หมายถึง วิธีระงับอนุวาทาธิกรณ โดยยกประโยชน์ให้แก่ภิกษุที่หายเป็นบ้าแล้ว ในกรณีที่ผู้โจทก์ภิกษุนั้นด้วยอาบัติที่ต้องในขณะที่เป็นบ้า สงฆ์จะสวดประกาศสมมติเพื่อไม่ให้ใคร ๆ โจทก์เธอด้วยอาบัติอีก

(4) ปฏิญญาตรณณะ หมายถึง วิธีการระงับอาปัตตาธิกรณ โดยการปรับอาบัติตามคำรับสารภาพของภิกษุผู้ต้องอาบัตินั้น (จำเลย)

(5) ตสสปापियสิกา หมายถึง วิธีการระงับอนุวาทาธิกรณ โดยการตัดสินลงโทษผู้กระทำผิด (ที่ไม่รับผิดชอบ) เมื่อสงฆ์พิจารณาตามหลักฐานพยานแล้ว เห็นว่ามีความผิดจริง แม้เธอจะไม่รับสารภาพ ซึ่งลักษณะการกล่าวที่กลบเกลื่อน หรือแสดงอาการที่พระวินัยธรและคณะสงฆ์จับได้ว่าไม่ให้ความร่วมมือหรือมีเจตนาที่จะไม่ให้ความร่วมมือ นั้น มีดังนี้ (1) พูดว่าได้เห็นในสิ่งที่ไม่ได้เห็น (2) พูดว่าได้ฟังในสิ่งที่ตนเองไม่ได้ฟัง (3) พูดว่าได้ทราบในสิ่งที่ตนเองไม่ได้ทราบ 4. พูดว่าได้รู้ในสิ่งที่ตนเองไม่รู้

(6) เยภุยยสิกา คำว่า เยภุยยสิกา หมายถึง วิธีระงับวิวาทาธิกรณ โดยการตัดสินตามเสียงข้างมาก โดยการจับสลากนั้นมีอยู่ 3 วิธี คือ (1) แบบปกปิด (2) แบบกระชิบ และ (3) แบบเปิดเผย ซึ่งการจะเลือกการจับสลากวิธีใดนั้น ก็จะพิจารณาจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเกณฑ์ เมื่อได้คะแนนอย่างใดก็จะนำเข้าไปประชุมสงฆ์เพื่อสวดประกาศให้ทุกฝ่ายยอมรับและจะได้ระงับการวิวาทนั้นเสีย

(7) ตินวัตถการวินัย หมายถึง วิธีการระงับอาปัตตาธิกรณ โดยการให้ทั้ง 2 ฝ่ายประนีประนอมกัน คำว่า ตินวัตถการวินัย หมายถึง การกลบไว้ด้วยเหตุ ดังนั้น การระงับอธิกรณวิธีนี้จึงมุ่งที่จะให้ ทั้ง 2 ฝ่ายประนีประนอม ยอมความกัน

วิเคราะห์รูปแบบของการแก้ไขปัญหาลิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะและปณัตติวัชชะในพระวินัยปิฎก เมื่อนำรูปแบบการแก้ไขปัญหาลิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะและปณัตติวัชชะ พบว่ากรอบการแก้ไขปัญหาลิกขาบทในยุคคลมัยพุทธกาลนั้นมีความชัดเจน แต่เมื่อนำมาพิจารณากับสมัยปัจจุบัน ที่มีพัฒนาการหารูปแบบในการจัดการกับปัญหาลิกขาบท จะเห็นว่ามีกรอบการกำหนดกรอบความผิดของพระภิกษุอยู่ 3 กรอบคือ (1) กรอบพระวินัย (2) กรอบกฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และ (3) กรอบการขัดคำสั่งพนักงาน เป็นผลทำให้อาบัติเล็กน้อยบางข้อ จากเดิมที่เป็นอาบัติที่ไม่ถึงกับต้องลาสิกขา เช่น การดื่มสุรา แต่ปัจจุบันกลับถูก “บังคับให้สละสมณเพศ” ได้ทันที ซึ่งนั่นคือมีโทษไม่แตกต่างไปจากการต้องอาบัติปาราชิก

อภิปรายผล

1. พระวินัยปิฎก ถือว่าเป็นหนึ่งใน 3 ของคัมภีร์พระไตรปิฎก โดยพระวินัยปิฎกนั้นก็คือประมวลระเบียบข้อบังคับของบรรพชิต ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้สำหรับภิกษุและภิกษุณี นอกจากนั้น ยังมีความรู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระวินัยรวมอยู่ด้วย เช่น ความรู้เรื่องพุทธประวัติ และธรรมเนียมที่เป็นวิถีชีวิตของชาวอินเดียโบราณเอาไว้ รวมถึงมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาด้วย เช่น พิธีทอดกฐิน พิธีเข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้เป็นอีกหนึ่งในวัฒนธรรมอันดีงามของชาวพุทธโบราณ นอกจากนั้น ยังมีเรื่องของการทำสังคายนาครั้งที่ 1-3 ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2565) อนึ่ง จะพบว่า คำว่า วินัยปิฎก หมายถึง คัมภีร์ที่ประมวลกฎหมายสำหรับฝึกอบรมกายวาจา หรือภาษาขณะที่รวบรวมกฎหมายสำหรับฝึกอบรมกาย วาจา ซึ่งคำว่า พระวินัย หมายถึง บทบัญญัติกำหนดระเบียบความเป็นอยู่และกำกับความประพฤติ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2564) ได้แก่ อาบัติทั้ง 7 กอง ซึ่งแยกเป็นอาบัติเบา อาบัติหนัก อาบัติที่แก้ไขได้ อาบัติที่แก้ไขไม่ได้ อาบัติที่เป็นโลกวัชชะ อาบัติที่เป็นปณัตติวัชชะ อาบัติที่ออกได้ในสำนักบุคคล อาบัติที่ออกได้ในสำนักคณะ อาบัติที่ออกได้ในสำนักสงฆ์ (ที.ม.อ.(ไทย), 2/1/439) ทรงจัดไว้หมดแล้วในพระวินัยปิฎก ซึ่งพระวินัยถือว่าเป็นคัมภีร์ที่มีความสำคัญมากกับพระภิกษุสงฆ์ ในฐานะที่เป็นคัมภีร์ที่รวบรวมบทบัญญัติด้านกฎเกณฑ์ หรือข้อห้าม หรือข้ออนุญาตที่พระภิกษุพึงปฏิบัติตาม เพื่อการฝึกฝนจิตใจและเป็นแบบแผนในการอยู่ร่วมกันโดยผาสุก ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ที่อธิบายว่า “โลกวัชชะเป็นความผิดที่สังคมติเตียนและเป็นอกุศลกรรมทั่วไป ส่วนปณัตติวัชชะเป็นข้อบัญญัติเฉพาะภิกษุ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงกำหนดไว้เพื่อควบคุมความเรียบร้อยในสงฆ์” การตีความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การจำแนกอาบัติทั้งสองประเภทเป็นรากฐานสำคัญของโครงสร้างทางศีลธรรมและกฎหมายสงฆ์ ซึ่งงานวิจัยนี้ยืนยันตรงกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2564)

2. ลิกขาบทประเภทโลกวัชชะและปณัตติวัชชะ สำหรับคำว่า โลกวัชชะนั้น แปลว่า อาบัติที่เป็นโทษทางโลก คือคนสามัญที่มีใช้ภิกษุทำเข้า ก็เป็นความผิดความเสียหาย เช่น โจรกรรม ข่มขืนยั่วยุตีกัน ต่อกัน เป็นต้น บางทีว่าเป็นข้อเสียหายที่ชาวโลกเขาติเตียน ถือว่าไม่เหมาะสมกับสมณะ เช่น

ติ่มสุรา เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2564) หรืออาบัติที่จัดว่าเป็นโลกวัชชะจะมีลักษณะ ดังนี้ คือ (1) อาบัติที่เป็นโทษทางโลกอันเนื่องมาจากการล่วงละเมิดสิกขาบท ที่เป็นไปด้วยอกุศลจิตหรือมีเจตนาที่เป็นอกุศล ทำลงไปแล้วก่อให้เกิดผล 3 ประการ ก็คือ (1) สงฆ์ติเตียน (2) ชาวบ้านติเตียน (3) ทั้งสงฆ์และชาวบ้านติเตียน เนื่องจากการกระทำนั้น แม้ไม่ผิดพระวินัย แต่มันก็ยังเป็นการผิดต่อจารีตและกฎหมายของสังคมด้วย เช่น การเสพเมถุนกับสตรี การลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นเกิน 5 มาสก เป็นต้น ทางโลกก็ปรับโทษเอาไว้สูงสุด ดังนั้น เมื่อเทียบกับพระวินัยแล้ว ก็จำต้องมีการกำหนดโทษเอาไว้ โดยสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะนั้น สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ก็คือ (1) ครุกาบัติ ได้แก่ อาบัติปาราชิก และอาบัติสังฆาทิเสส สิกขาบทที่ 1,2,3,4,8,9,10,11,12,13 ส่วนสิกขาบทที่ 5,6,7 จัดเป็นปณณัตติวัชชะ (2) ลหุกาบัติ ได้แก่ อาบัติตั้งแต่ณิสัสคคียปาจิตติยลงมาถึงอนียต สำหรับคำว่า ปณณัตติวัชชะ อาบัติที่เป็นโทษทางพระบัญญัติ คือคนสามัญทำเข้าไม่เป็นความผิด ความเสียหายเป็นผิดเฉพาะแก่ภิกษุ โดยฐานละเมิดพระบัญญัติ เช่น ฉันทอาหารในเวลาวิกาล ขุดดิน ใช้จีวรที่ไม่ได้พันทุ (เขียนรูปวงที่มีมัจจุร) นั่งนอนบนเตียงตั้งที่ไม่ตรงทำให้แน่น เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2564) หรืออาบัติที่มีผู้กระทำความผิดแล้วไม่มีโทษกับชาวบ้าน แต่มีโทษกับเฉพาะสงฆ์ คือผิดพระวินัยโดยตรง โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) ครุกาบัติ ได้แก่ สังฆาทิเสส สิกขาบทที่ 5,6,7 และ (2) ลหุกาบัติ ได้แก่ (1) อาบัตินิสัสคคียปาจิตติย (2) อาบัติปาจิตติย (3) อาบัติปาฏิเทสนียะ (วิ.ม. (ไทย), 2/572/644; วิ.ม.อ. (ไทย), 2/2/353) ผลการวิเคราะห์นี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระอภินันท์ เหมโก เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์สิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะและปณณัตติวัชชะในภิกษุปาติโมกข์” ซึ่งพบว่า อธิกรณสมณะ 7 เป็นกระบวนการที่มีระบบและใช้ได้กับปัญหาอธิกรณทุกประเภท ทั้งวิวาหาธิกรณ อนุวาหาธิกรณ อาปัตตาธิกรณ และกิจจาธิกรณ ผลงานของพระอภินันท์จึงสนับสนุนว่า การแก้ไขอาบัติไม่เพียงแต่เป็นการชำระความผิด แต่ยังเป็นกระบวนการฟื้นฟูความเป็นระเบียบในคณะสงฆ์ (พระอภินันท์ เหมโก (ตีทอง), 2551)

3. รูปแบบการแก้ไขปัญหาลิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะและปณณัตติวัชชะ สำหรับรูปแบบของการแก้ไขปัญหาละเมิดสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะ และปณณัตติวัชชะนั้น สามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบหลัก คือ

1) รูปแบบการแก้ไขแบบปกติ คือ แบ่งตามประเภทของอาบัติหรือสิกขาบท คือ (1) ครุกาบัติ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ (1.1) อาบัติปาราชิก เป็นการให้ลาสิกขาเพราะหมดความเป็นพระแล้ว (1.2) อาบัติสังฆาทิเสส แก้ไขโดยการ จะต้องประพฤติวัตรที่เรียกว่า มานัต 6 ราตรี (2) ลหุกาบัติ ก็ให้แสดงคืนแก่สงฆ์ก็เป็นอันยุติ

2) รูปแบบการแก้ไขแบบไม่ปกติ คือการที่มีการละเมิดอาบัติ แต่ไม่ได้รับการร่วมมือจากผู้กระทำความผิด พระวินัยปิฎกก็มีการดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นด้วยวิธีการที่เรียกว่า “อธิกรณสมณะ 7” ซึ่งสามารถแก้ไขได้โดยใช้วิธีการทั้ง 7 แก้ไขปัญหาอธิกรณที่เกิดขึ้นในสงฆ์ 4 ชนิดคือ วิวาหาธิกรณ อนุปัตตาธิกรณ อาปัตตาธิกรณ และกิจจาธิกรณ โดยอธิกรณสมณะ 7 ก็ได้แก่ ทั้งหมด 7 ประการ คือ

- (1) สัมมุขาวินัย (2) สติวินัย (3) อมฺพหวินัย (4) ปฏิกุญญาตกรรมะ (5) ตัสสปาปิยสิกา (6) เยภุยยสิกา (7) ตินฺนวัตถการวินัย

3) ผลการนำรูปแบบของการแก้ไขปัญหาลิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะและปณณัติวัชชะ ในพระวินัยปิฎกมาวิเคราะห์กับสังคมไทย โดยเฉพาะคณะสงฆ์ไทยก็จะพบว่า ในสังคมไทยนั้นได้มีการนำเอาอำนาจรัฐเข้ามาใช้ในการจัดการกับผู้กระทำความผิด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะได้ลงโทษกับผู้กระทำความผิดต่อพระธรรมวินัย โดยความผิดที่กระทำทั้งส่วนที่เป็นครุกาบัตินั้น นอกจากจะต้องสึกแล้วจะต้องได้รับโทษทางอาญาของบ้านเมืองด้วย โดยสังคมไทยนั้นได้ดำเนินการลงโทษในลักษณะเช่นนี้มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มาจนถึงสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นการรักษาพระธรรมวินัยให้มีความมั่นคงสืบไปด้วย ผลดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาณัฐวุฒิ ภิรมย์โม และพระมหาวิโรจน์ คุตตวิโร ศึกษาเรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบลิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะของพระสงฆ์เถรวาทในประเทศไทย พบว่า การนำโลกวัชชะ (ความผิดที่ชาวโลกติเตียน) และปณณัติวัชชะ (ความผิดที่พระวินัยบัญญัติไว้) ในพระวินัยมาปรับใช้กับสังคมไทย ทำให้เห็นว่าไทยใช้อำนาจรัฐเข้ามาจัดการลงโทษพระสงฆ์ที่ผิดพระธรรมวินัย ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน (ทั้งสึกและโทษอาญา) เพื่อรักษาพระศาสนา ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ครอบคลุมทั้งคณะสงฆ์ (อบรม, ตรวจสอบ) รัฐ (กฎหมาย, หน่วยงาน) และประชาชน (ให้ความรู้, ร่วมสอดส่อง) เพื่อให้เกิดความมั่นคงของพระธรรมวินัย (พระมหาณัฐวุฒิ ภิรมย์โม, พระมหาวิโรจน์ คุตตวิโร, 2564) นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับบทความของอัญชลี ปิยปัญญาวงศ์ เรื่อง “โลกวัชชะกับการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุ” ที่ชี้ว่า การเข้าใจหลักโลกวัชชะเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาพฤติกรรมพระสงฆ์ในเชิงสังคมวิทยาศาสตร์ ผลการวิจัยในบทความนี้จึงตอกย้ำว่าการเข้าใจและประยุกต์ใช้ลิกขาบททั้งสองประเภทอย่างถูกต้อง ย่อมส่งผลต่อภาพลักษณ์ ความศรัทธา และความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาโดยรวม (อัญชลี ปิยปัญญาวงศ์โลก, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ผู้วิจัยค้นพบ คือ วิเคราะห์รูปแบบของการแก้ไขปัญหาลิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะและปณณัติวัชชะในพระวินัยปิฎก สามารถสร้างเป็นโมเดลการแก้ไขปัญหาลิกขาบทเชิงพุทธดังนี้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสารและการสังเคราะห์ผลการวิจัย ผู้วิจัยได้ถอดองค์ความรู้ใหม่ ออกมาในลักษณะของ “กรอบแนวคิดบูรณาการพระวินัยเชิงสังคม” โดยสามารถอธิบายได้เป็น 3 ชั้นของความสัมพันธ์ ดังนี้

1. ชั้นของสิกขาบท พระวินัยปิฎกได้กำหนด สิกขาบท 2 ลักษณะหลัก คือ 1) โลกวัชชะ คือ ความผิดที่ชาวโลกติเตียน เป็นโทษทั้งในทางศีลธรรมและสังคม เช่น การฆ่า การลักทรัพย์ การประพฤติดุคในกาม 2) ปันณัตติวัชชะ คือ ความผิดเฉพาะทางพระบัญญัติ เช่น การฉันทนหลังเที่ยง การขุดดิน การใช้จีวรไม่ถูกหลักทั้งสองลักษณะนี้แสดงถึงสองมิติของจริยธรรมสงฆ์ ได้แก่ มิติภายนอก (สังคมโลก) และ มิติภายใน (พระสงฆ์)

2. ชั้นของกระบวนการแก้ไข เมื่อเกิดการละเมิดสิกขาบท พระพุทธองค์ได้ทรงวางกระบวนการแก้ไขไว้ในระบบที่เรียกว่า อริกธรมสมณะ 7 ซึ่งเป็นกลไกการบริหารข้อพิพาทภายในคณะสงฆ์ ได้แก่ 1) กระบวนการนี้ทำหน้าที่รักษาความบริสุทธิ์ของหมู่สงฆ์ มากกว่าการลงโทษ 2) ช่วยให้สงฆ์สามารถชำระปัญหาอย่างมีหลักเกณฑ์ มีลำดับขั้น และโปร่งใส การใช้ข้ออริกธรมสมณะ 7 จึงเป็นองค์ความรู้ใหม่ในเชิงระบบ ที่ผู้วิจัยได้ยืนยันผ่านการวิเคราะห์เชิงพุทธปรัชญาและกฎหมายศาสนา

3. ชั้นของ “การประยุกต์ร่วมสมัย” งานวิจัยนี้เสนอการนำหลักการดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับการบริหารคณะสงฆ์ไทยในยุคใหม่ โดยเสนอว่า 1) ควรใช้หลักอริกธรมสมณะ 7 เป็น แนวทางกลางในการตัดสินข้อขัดแย้ง 2) สร้างกลไกสังคมธรรมาภิบาล เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โปร่งใส และยั่งยืน 3) ใช้การสื่อสารทางพระธรรมวินัยเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ชาวพุทธทั่วไป

งานวิจัยนี้เสนอ “โมเดลการแก้ไขปัญหาสิกขาบทเชิงพุทธ” ซึ่งเชื่อมโยงสามองค์ประกอบสำคัญ คือ 1) พระวินัยเป็นกรอบจริยธรรม 2) อริกธรมสมณะ 7 เป็นกลไกการบริหาร และ 3) การประยุกต์ใช้ในสังคมไทยเป็นการคืนความศรัทธาต่อพระศาสนา โมเดลนี้สะท้อนการเปลี่ยนจากการ “ลงโทษ” เป็น “การฟื้นฟู” เพื่อให้พระวินัยดำรงอยู่เป็นพลังสร้างสังคมสงฆ์ที่มั่นคงและยั่งยืน

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบของการแก้ไขปัญหาลิขาทที่เป็นโลกวัชชะและปณัตติวัชชะ ในพระวินัยปิฎกจะพบว่า เป็นประเด็นที่คณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการดำเนินการวิจัยอยู่ที่เรื่องของ (1) พระวินัยปิฎกที่เป็นที่มาของการบัญญัติสิกขาบทและการกำหนดโทษจากการละเมิด รวมถึงการกล่าวถึงเรื่องของประเภทของสิกขาบททั้งที่เป็นโลกวัชชะและปณัตติวัชชะ และ (2) การศึกษาถึงรูปแบบการแก้ไขปัญหาลิขาท ที่เป็นทั้งโลกวัชชะและปณัตติวัชชะ ว่าจะดำเนินการแก้ไขอย่างไร ซึ่งก็จะพบว่าในพระวินัยปิฎกได้กำหนดรูปแบบของการแก้ไขปัญหา ที่เกิดมาจากการละเมิดสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะและปณัตติวัชชะ ไว้ในรูปของกระบวนการชำระอธิกรณ์ที่มีชื่อว่า “อธิกรณ์สมณะ” ซึ่งมีทั้งหมด 7 ประการ ได้แก่ (1) สัมมุขานินัย (2) สติวินัย (3) อมูพหวินัย (4) ปฎิญาตถกรรม (5) ตัสสปาปิยสิกา (6) เยภุยยสิกา (7) ตินวัตถการวินัย โดยอธิกรณ์สมณะ 7 ประการนี้ มุ่งที่เอาไว้อใช้ในการแก้ไขปัญห่อธิกรณ์ 4 ประการ คือ (1) วิวาทาธิกรณ์ (2) อนูวาทาธิกรณ์ (3) อาปัตตาธิกรณ์ (4) กิจจาธิกรณ์ โดยอธิกรณ์ทั้ง 4 นี้ ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสิกขาบททั้งที่เป็นโลกวัชชะและปณัตติวัชชะนั่นเอง

2. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

2.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย สิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะและปณัตติวัชชะ เป็นสิกขาบทที่พระพุทธรังค์ทรงจัดแบ่งเอาไว้เป็นประเภทตามลักษณะของผลกระทบ ที่จะเกิดกับทั้งคณะสงฆ์และชาวบ้าน และในส่วนที่เป็นสิกขาบทที่ไม่ได้เกี่ยวกับชาวบ้าน แต่เป็นสิกขาบทที่มุ่งบัญญัติเพื่อให้พระภิกษุนำไปปฏิบัติเพียงอย่างเดียว ซึ่งจากการวิจัยนั้นได้ชี้ให้เห็นว่า ประเภทของอาบัติที่จัดเป็นโลกวัชชะนั้น เป็นกลุ่มอาบัติหรือสิกขาบทที่ทรงบัญญัติขึ้นมาจากการกระทำของพระภิกษุ ที่มีผลกระทบต่อสังคมโดยรวม คือ (1) ทั้งในส่วนของคุณะสงฆ์เอง และ (2) กระทบต่อชาวโลกที่ชาวบ้านจะติเตียนอยู่แล้ว แม้ว่าการกระทำนั้นจะเกิดจากคนที่ไม่ใช่พระภิกษุกระทำก็ตาม และสิกขาบทส่วนที่เป็นบพญัตติเฉพาะคณะสงฆ์ โดยสิกขาบททั้งสองประเภทนี้ ถือว่าเป็นสิกขาบทที่พระภิกษุจะต้องศึกษา และทำความเข้าใจ แม้ชาวบ้านเองก็จะต้องศึกษาและเรียนรู้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ก็เพื่อที่จะได้เข้าสิ่งที่ป็นวัตรของสงฆ์จะได้ปฏิบัติ หรือวางท่าทีต่อเรื่องนั้นได้อย่างเข้าใจ

2.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป จากการทำการศึกษาวินัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่า ยังมีประเด็นสำคัญที่ผลงานวิจัยฉบับนี้ยังไม่ได้อ้างถึงหรือกล่าวถึงอย่างครบถ้วน โดยประเด็นที่ยังไม่ได้ทำการศึกษานั้น ผู้วิจัยคิดว่าผู้ศึกษาในโอกาสต่อไปควรจะนำไปศึกษาต่อคือ

- 1) ควรนำหลักอธิกรณ์สมณะ 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ร่วมสมัย
- 2) ควรส่งเสริมการเรียนการสอนเรื่องโลกวัชชะ-ปณัตติวัชชะในหลักสูตรพระพุทธศาสนา

3) งานวิจัยต่อไปควรศึกษาการเปรียบเทียบระหว่างพระวินัยเถรวาทกับมหายาน เพื่อเห็นความแตกต่างของกระบวนการแก้ไขอาบัติ

เอกสารอ้างอิง

- พระครูภาวนาปัจจันตเขต (เสรี ม่วงสาลี). (2566). การศึกษาพระวินัยของพระสงฆ์เถรวาท (ปณณัติวัชชะ) กับบทบัญญัติว่าด้วยโลกตีเตียน (โลกวัชชะ). *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(2), 184–198.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). *วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2564). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 10 (เพิ่มภาคผนวก)). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาณัฐวุฒิ ธีรธมโม, พระมหาวิโรจน์ คุณตวีโร. (2564). ศึกษาเปรียบเทียบสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะของพระสงฆ์เถรวาทในประเทศไทย. *วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโศสปริทรรศน์*, 7(1), 135-149.
- พระอภิรักษ์ เหมโก (ดีทอง). (2551). การศึกษาวิเคราะห์สิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะและปณณัติวัชชะใน ภิกขุปาติโมกข์. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2532). *อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูญาณ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สนธิ ศรีสำแดง. (2547). *พระพุทธศาสนากับการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2565). *พระไตรปิฎกฉบับประชาชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อัญชลี ปิยปัญญาวงศ์โลก. (2566). วัชชะกับการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุ. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, (10)5, 174-186.